

СПАЛЕНІ СЕЛА МИРГОРОДЩИНИ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

У наш час постає багато питань щодо Другої світової війни і її відношення до нас, українців. Чи справді найкровопролитніша за всю історію людства війна була для нашого народу «великою вітчизняною війною»? Чому ми святкуючи визволення наших міст і сіл від німецьких загарбників забуваємо що ці населені пункти після того попали під тоталітарний режим «імперії зла», що проводила політику етноциду знищуючи українців? Як оцінювати участь українців у бойових діях Другої світової війни під різними прапорами? Однак, не зважаючи ні на що, ця війна об'єднала в собі людські біди й трагедії, неймовірне напруження людських сил.

У грізні роки всенародної боротьби проти німецько-фашистських загарбників трудящі Полтавщини в т.ч. Миргородщини одразу включилися у суворий ритм воєнного життя. Багато жителів міст, сіл та селищ стали на захист Вітчизни. Доросле населення працювало на будівництві оборонних укріплень, для боротьби з ворогом створювалися партизанські загони та підпільні групи.

Розпочавши збройну агресію, нацисти відразу почали реалізовувати свою програму: поставили перед армією й окупаційною адміністрацією завдання винищити населення. «В Україні найкраще буде вбити всіх чоловіків віком понад 15 років», – так заявляв один із нацистських проводирів Г. Геринг [2, с. 72].

Фашисти спалювали міста і села, знищували дітей і жінок, людей забирали в німецьке рабство, грабували, мордували, виганяли з рідних домівок.

Напередодні війни Полтавщина – один із найрозвиненіших та густо заселених регіонів України. Найбільш достовірні відомості про населення Полтавщини передвоєнного часу такі: на 1 січня 1941 р. проживало 1 896 383 особи, з них сільського населення – 81,4 %, міського – 18,6 % [4, с. 12]. Два роки (вересень 1941 р. – листопад 1943 р.) продовжувалася фашистська окупація Полтавської області. «Новий порядок» супроводжувався масовими пограбуваннями і знищенням мирного населення. Всього за період окупації на території Полтавської області у 45-ти її районах фашисти спалили 107 тис. дворів колгоспників (30 %), закатували і розстріляли 221 895 осіб, із них 152 270 чоловіків, 58 369 жінок, 11 256 дітей. На роботи до Німеччини вивезли 159 629 осіб, із них 62 571 чоловіка, 97 058 жінок [2, с. 72].

Командир німецької дивізії, яка перебувала на Полтавщині, повідомляв, що з 10 по 14 листопада 1941 р. за допомогу партизанам

населення сіл Баранівки (Шишацький р-н) і Обухівки (Миргородський р-н) розстріляно, а будинки спалено [6, с. 14].

Спалення сіл офіційно вважалося засобом боротьби проти нападів партизан на німецькі установи чи військові частини. Жертвами факельників стали жителі села Велика Обухівка Миргородського району, на території якого діяв партизанський загін «Перемога». Тому село Велика Обухівка німці вважали партизанським. Населення активно допомагало партизанам продуктами харчуванням, одягом тощо. Штаб партизанського загону перебував у хаті колгоспниці Є. Овчаренко, яка готувала партизанам страви, прала білизну, чим могла допомагала їм. Саме за допомогу партизанам цього загону жорстоко розправилися окупанти із мирним населенням.

12 листопада 1941 р. до Великої Обухівки рушив загін, щоб покарати селян за збори, які ті провели 7 листопада. Проте на околиці села їх вогнем зустріли партизани. Вороги відступили. Зі спогадів начальника Українського штабу партизанського руху Т. Строкача: «Командир загону вирішив нав'язати фашистам бій із засідки і сплутати їхні карти. Вранці вороги потрапили під партизанські кулі. Партизани били по ворогові з усіх видів зброї, і вже через кілька хвилин сніг почорнів од трупів фашистських вояків. Рештки великої колони тікали врзнобіч, кидаючи коней і зброю. За першою колоною ворогів ішов полк піхоти. Зав'язався затяжний бій. Але партизани вистояли до вечора. Увечері командир непомітно вивів загін з небезпечної зони». Карателі оточили Велику Обухівку і підпалили. Село запалало з усіх кінців. Того дня гітлерівці розстріляли та спалили живими 200 жителів Великої Обухівки – усіх, хто потрапив ворогам на очі. Людей заганяли до хат зачиняли і підпалювали. В одній із хат живими згоріли колгоспниця Є. Шолуха та її троє дітей, в іншій – колгоспниця С. Косенко з дитиною. Окупанти під дулами автоматів загнали в хати С. Нечипоренка та І. Гниди більше 30-ти беззахисних людей, потім підпалили її і розстрілювали з автоматів кожного, хто робив спробу врятуватись. Крім того, 28 осіб з уцілілих селян добивали в ярку біля річки Обухівки. З 12 по 16 листопада 1941 р. гітлерівці розстріляли і спалили живими 269 великообухівців, серед убитих – 161 жінка, 108 дітей віком до 15 років. Спалено всі 735 колгоспних будівель, 125 родин залишилися без житла [5, с. 18], 18 обухівчан загинули в хаті С. Нечипоренка. Одна із жінок знепритомніла, її викинули з хати в надії, що її приймуть за жертву й не вб'ють. В останню мить свого життя вона бачила дуло автомата, а потім мертву жінку вкинули в палаючу хату. Андрія і Анастасію Улізьків облили бензином і запалили.

Такої ж мученицької смерті зазнала і сім'я Якова Рая. Варвара Гаврилевська пізніше згадувала: «Я лише пам'ятаю, як пихатий рудий гітлерівець націлився на мене з автомата і закричав щось. Коли оглянулася – лежу серед мертвих, а вода в ривчачку уже почервоніла від крові. Групу

обухівців розстріляли біля урвища. Пилип Черевань – єдиний, хто залишився тоді живим. Він встиг сам стрибнути вниз, зумів заховатися в кущах, а потім переховувався у людей. Ні старих, ні малих не пощадили кати. Колгоспницю Є. Шолуху спалили в хаті з трьома дітьми. 108 дітей згоріло, загинуло від куль того дня у Великій Обухівці. Догорали розстріляні хати, спливали кров'ю поранені. У погребях, окопчиках, по бур'янах затиснувши дітям ротика, щоб не плакали бува, сиділи ті, хто вцілів...» [3, с. 43].

«...За допомогу партизанам, – цинічно повідомлялося у фашистському наказі від 28 листопада 1941 р., – село Обухівка спалене, а населення – розстріляне» [2, с. 74]. Жорстока розправа над жителями цього героїчного села – один з найтяжчих злочинів окупантів на Полтавщині.

На початку грудня 1941 р. карателі спалили с. Сакалівку та Панасівку, знищивши понад 60 % усіх будівель, розстріляли більше третини населення. В Сакалівці протягом тривалого часу знаходилася продовольча база та їдальня миргородського партизанського загону. Під час пожежі згоріли худоба та запаси борошна і м'яса. Дві жінки, які готували партизанам, були розстріляні [1, с. 37].

У Державному архіві Полтавської області зберігаються дані щодо інших сіл Миргородського району. Так, у селі Великі Сорочинці було розстріляно 3 особи, спалено 520 хат, вивезено до Німеччини 475 осіб. Фашисти спалили будинок, де народився М. В. Гоголь, а також музей з історичними документами та музей [1, с. 26].

У селі Марченки розстріляно 3 особи, вивезено до Німеччини 56 осіб; у селі Олефірівка розстріляно 14 осіб, спалено 160 хат, 2 школи, вивезено до Німеччини 73 особи; у селі Панасівка розстріляно 70 осіб, спалено 130 хат, вивезено до Німеччини 67 осіб; у селі Солонці розстріляно 2 особи, спалено 86 хат, вивезено до Німеччини 196 осіб.

Всього за архівними даними під час окупації було розстріляно у Миргородському районі 6 000 жителів: чоловіків – 3 961, жінок – 2 020, дітей – 19; до Німеччини вивезено 3 719 осіб: чоловіків – 1 393, жінок – 2 326. На Полтавщині вбито 221 695 осіб, вивезено 156 629 осіб, повністю спалено гітлерівцями 361 село, що відображено в документах [2, с. 78]. Дещо інші цифри подає видання «Дзвони пам'яті»: 587 сіл області спалено, що становить більш ніж 75 % від усієї кількості населених пунктів, схожа доля спіткала ще 1 000 сіл. Майже 222 тис. людей закатували гітлерівці на полтавській землі. На каторгу в Німеччину вивезено понад 156 тис. юнаків і дівчат [3, с. 23].

Список використаних джерел:

1. Ємець П. Н., Самойленко О. П. Полтавщина в роки Великої війни. – Х. : Прапор, 1965. – 103 с.
2. Калібовець С. Спалені села Полтавщини (1941–1943). //

- Українознавство : науковий, громадсько-політичний, культурно-мистецький, релігійно-філософський, педагогічний журнал. – 2013/1. – № 1. – С. 71–79.
3. Дзвони пам'яті: Кн. про трагедію міст і сіл Полтавщини, Харківщини, Ворошиловградщини та Донеччини, сплюндрованих фашистами у роки війни. – К. : Радянський письменник, 1988. – 250 с.
  4. Книга пам'яті України. Полтавська обл.: Великобагачанський р-н, Гадяцький р-н / Гол. ред. І. О. Герасимов та ін. – Т. 2. – Полтава : Полтавський літератор, 1995. – 788 с.
  5. Книга Скорботи України. Полтавська область / Гол. ред. І. О. Герасимов та ін. – Том 2. – Полтава : Полтавський літератор, 2003. – 628 с.
  6. Німецько-фашистський окупаційний режим на Україні /Збірник документів і матеріалів. – Київ, 1963. – 488 с.